

Humanist

Študentski časopis UP Fakultete za humanistične študije

Projekt HODI.BODI.

Skupina študentov dveh magistrskih programov UP FHŠ je zasnovala na umetniški praksi temelječo raziskavo (Arts-Based Research) ...

Več na str. 2.

Dom skozi moje oči

Zgodba ene osebe je lahko zgodba mnogih, zato bi želeli, da prisluhnete zgodbi Marijane Bule – rojene Hercegovke, za katero ima dom sveti pomen.

Več na str. 5.

Volitve v študentski svet

V sredo, 31. marca 2021, od 9.00 do 17.00 bodo potekale volitve v študentski svet Fakultete za humanistične študije Koper.

Več na str. 2.

Volitve v študentski svet

Piše: Matej Zupanc

V sredo, 31. marca 2021, od 9.00 do 17.00 bodo potekale volitve v študentski svet Fakultete za humanistične študije Koper. Letošnje volitve bodo zaradi ukrepov proti nalezljivi bolezni covid-19 potekale digitalno.

Več informacij glede poteka volitev bo na voljo na spletni strani Univerze na Primorskem in na Facebookovi strani Študentskega sveta Univerze na Primorskem. Poleg tega boste o načinu poteka volitve obveščeni tudi preko elektronskega pošte.

Kaj je študentski svet?

Študentski svet fakultete je organ, ki ga sestavljajo izključno študenti in zastopa študente v razmerju do vodstva fakultete in univerze. Na sejah člani sveta razpravljajo o zadevah, ki se nanašajo na pravice in dolžnosti študentov, obravnavajo in dajejo pristojnim organom mnenja o aktih fakultete, na podlagi študentske ankete dajejo mnenja o pedagoškem delu visokošolskih učiteljev itd. Svet ima svoje predstavnike v posameznih organih fakultete.

Volilna udeležba na volitvah v študentski svet je bila v preteklosti skromna. Na prejšnjih volitvah je svoj glas oddalo 21 % volilnih upravičencev, na volitvah leta 2018 pa zgolj 9,7 %. Volitve so postopek, med katerim upravičenec odda svoj glas; tako volivec izbere svojega predstavnika, ki bo zastopal interese študentov v pomembnih organih na fakulteti. Študentski predstavniki, ki so izvoljeni na omenjenih volitvah, so poleg tega, da so sestavni del študentskega sveta, imenovani kot študentski predstavniki v senat fakultete in različne komisije, ki predstavljajo delovna telesa senata fakultete.

Udeležite se volitev in oddajte podporo svojemu kandidatu.

Projekt HODI.BODI.

Piše: Milica Golijanin

Novembra 2020 je skupina študentov dveh magistrskih programov UP FHŠ (Kulturni študiji in antropologija, Komuniciranje in mediji) pod mentorstvom dr. Aleksandre Schuller zasnovala na umetniški praksi temelječo raziskavo (Arts-Based Research) in nam pokazala, da tudi v času koronavirusa in izrednih ukrepov še vedno lahko ustvarjamo.

Javna predstavitev rezultatov prve raziskovalne faze projekta je pod naslovom HODI.BODI. potekala od 22. decembra 2020 do 4. januarja 2021, ko ste si na fakultetni spletni strani lahko ogledali šest avtorskih videov in prelistali Knjigo hoj. Trenutno poteka drugi del raziskave, ki bo zaključen v letnem semestru študijskega leta 2020/2021 in javno predstavljen v obliki večmedijskega participatornega dogodka v atriju Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem.

Soavtorji projekta – Ana, Maja, Marija, Milica, Polona in Rok – takole razmišljamo o svojem delu in izkušnjah, povezanih s HODI.BODI:

MILICA: Glede na to, da je bilo 2020 leto, ki nas je vse na različne načine zaznamovalo in pretreslo, ima naslov HODI.BODI. močno sporočilo. Kakšno je ozadje tega naslova? Kako se je pojavila ideja za ta projekt?

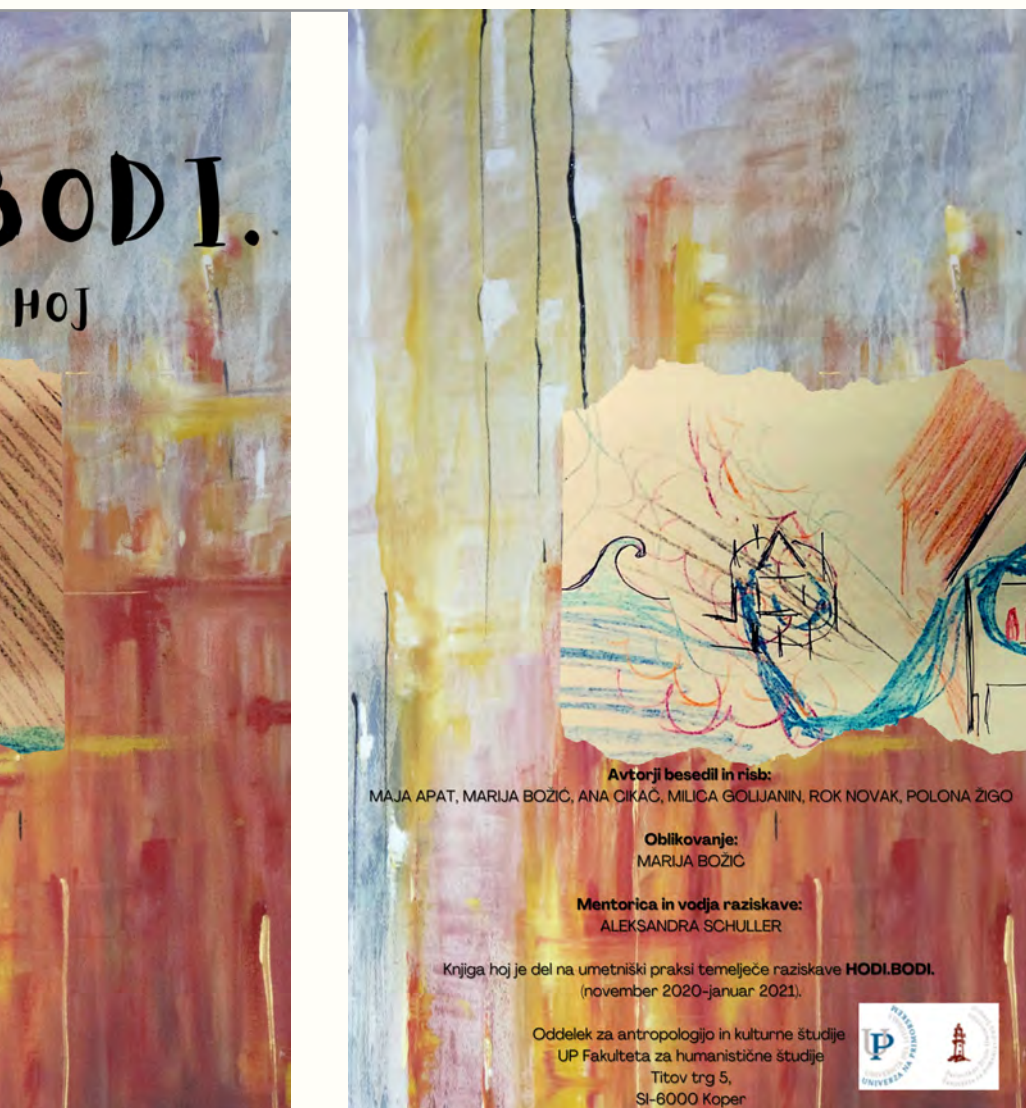

AKTUALNO

POLONA: Drži. Naslov je zelo sugestiv in je močno povezan z našim raziskovanjem, hkrati pa ga lahko razumemo skoraj kot afirmacijo ali mantra za ta čuden čas, ki je tako posegel v še nedolgo nazaj samoumevne stvari. Projekt je rasel in se razvijal skupaj z nami, našimi idejami in uvidi. To je lepota na umetniški praksi temelječega raziskovanja. Večina se nas je s tem načinom raziskovanja srečala prvič in tu je bila nepogrešljiva podpora naše mentorice dr. Aleksandre Schuller. Z njeno pomočjo smo v relativ-

sem svoj svet, v katerem imajo glavno mesto družina, živali in narava. Projekt je zaradi dobre skupinske dinamike predstavljal pravo terapijo v tem koronskem času.

MARIJA: Ta projekt mi je pomagal razumeti moja čustva in vse, kar se je dogajalo v mojem notranjem, pa tudi v zunanjem svetu. Čeprav je še danes velika negotovost, me je ta projekt naučil, da – ne glede na okoliščine – vedno lahko najdem mir.

MILICA: Z delom smo začeli 15. novembra, predstavitev HODI.BODI. pa je potekala med 22. decembrom in 4. januarjem. Kaj te je v tem času najbolj presenetilo?

ANA: Najbolj me je presenetila smer, v katero je šel projekt, znotraj tega pa smer mojega lastnega raziskovanja.

POLONA: Presenetil me je pozitiven odziv obiskovalcev. Kljub temu, da je otvoritev projekta potekala virtualno, smo uspeli s svojimi zgodbami nagovoriti mnoge. Očitno so teme, ki smo jih raziskovali, skupne vsem nam.

MILICA: V projektu je sodelovalo šest podiplomskih študentov UP FHŠ, nekateri smo se prvič srečali na Zoomu in se še do danes nismo videli v živo. Kakšna skupinska dinamika se je oblikovala med delovnim procesom?

MARIJA: Čeprav se nismo vsi poznali, je pa vsak imel nekoga, s katerim je že sodeloval ali poslušal skupne predmete. Menim, da nam delo prek interneta ni veliko

no kratkem času in »na daljavo« uspeli ustvariti zelo navdihujoč projekt.

MILICA: Na kakšen način je ta projekt vplival nate, saj smo vsi avtorji delali z zelo osebnimi temami in v svojih videih posredno razkrili vsaj del svojih notranjih svetov?

MAJA: Name je projekt vplival pozitivno, v svojem posnetku sem predstavila to, kar sem. Predstavila

odvzelo, procesu je dalo drugo dimenzijo ... Nekdo bi morda okleval povedati vse, kar misli ... a smo že na začetku postavili dobre temelje, medsebojno zaupanje in tako je ostalo do konca. Ni bilo težko delati, celo uživala sem.

ROK: Presenetljivo je bilo to, da je bila dinamika boljše kot na nekaterih predavanjih v živo. Mislim, da smo se med seboj super povezali. Tudi tisti, ki smo se poznali že od lani, smo se preko tega projekta boljše

spoznali.

MILICA: V okviru projekta smo ustvarili tudi Knjigo hoi, ki vsebuje različne predloge za sprehode in je tudi zelo lepo oblikovana. Kakšne hoje so predstavljene v njej? Komu je namenjena ta knjiga?

ANA: Mislim, da je nekaj najlepšega in najboljšega pri tej knjigi, da je namenjena prav vsem. Mišljena je bila kot darilo, namenjena je torej komur koli, ki to darilo sprejme. Knjiga je namenjena praktični uporabi njene vsebine, pri čemer lahko vsak posameznik hodi na svoj način, vsakega lahko vodi do drugačnega spoznanja.

ROK: Predstavimo hoje, ki niso samo »dolgočasne« hoje, ampak tudi tehnike, kako preko hoi še zaposliti svoj um. Hoje so zanimive, imajo pa lahko tudi neke vrste terapevtski učinek na posameznika. Ta knjiga je namenjena vsakomur, ki želi popestriti svoje sprehode.

MILICA: Skupina nadaljuje raziskavo in načrtuje nov javni dogodek, ki naj bi se v živo zgodil spomladi 2021. Kaj lahko pričakujejo potencialni obiskovalci?

MAJA: Obiskovalci lahko pričakujejo nadgradnjo projekta, ki smo ga izvedli preko spleta. In svoj izvod Knjigo hoi ...

ANA: Mi hodimo naprej, zato lahko obiskovalci pričakujejo korak dlje ... Vsekakor dogodek ne bo enak spletnemu, saj bo že sam način posredovanja drugačen. Predvidena je tudi aktivna udeležba obiskovalcev, ki bodo postali soustvarjalci dogodka. V tem aspektu je splet deloval omejujoče. Z dogodkom v živo lahko druga faza naše raziskave dobi popolnoma nove dimenzije. Pri HODI.BODI. so obiskovalci del projekta postali šele po spletni premieri. Njihove refleksije so izjemno dragocene in ključni del našega raziskovanja.

MILICA: Mentorica ...

ALEKSANDRA: Upam, da nam bo pomlad omogočila izvedbo dogodka, ki ste ga napovedali člani skupine. Raziskava se nadaljuje: trenutno poteka pisanje projektnih poročil, ta proces pa odpira vrata ustvarjalni refleksiji novih vprašanj – tako naših kot tistih, ki jih bo z nami delil ustvarjalni kolektiv obiskovalcev.

Vabljeni!

Zgodovina malo drugače: ISHA Trieste Koper

Piše: Ira Mešiček

Študiraj na Univerzi na Primorskem? Te fascinira in navdihuje zgodovina, bodisi kot veda ali kot vseobsegajoča preteklost, ki determinira stvarnost, v kateri živimo? Si želiš razširiti obzorja ali preizkusiti svoje organizacijske in re-torične sposobnosti? Ali pa samo navezati nova poznanstva za preživljanje prostega časa ter izkoristiti priložnosti za potovanja, prijazna študentskemu žepu? ISHA vabi vse nadobudne študente, da se pridružijo zgodovinski pustolovščini!

Študentska skupnost ISHA (International Students of History Association, Mednarodno združenje študentov zgodovine) Trieste Koper je le ena od več kot 50 sekcij študentov zgodovine, ki aktivno delujejo v številnih evropskih kot tudi v nekaterih afriških in južnoameriških mestih. Čeprav ima mreža ISHA (s sedežem v Berlinu), ki združuje posamezne regionalne sekcije, večdesetletno zgodovino študentskega združevanja in udejstvovanja, je naša koprsko-tržaška skupnost praktično ravnokar prebila led eksistence. Prvotno je bila ISHA Trieste Koper ustanovljena leta 2012, vendarle pa sta z generacijsko menjavo študentov aktivnost in prepoznavnost sekcije praktično zamrli, dokler ju nismo uspeli tri leta nazaj obuditi od mrtvih. Pri tem je potrebno izpostaviti, da smo torej zadnja leta več ali manj aktivni le v Kopru, saj je ponovna povezava s tržaško študentsko skupnostjo še v teku, vsekakor pa na naši listi ciljev za bližnjo bodočnost, začenši z ekskurzijo v Trst.

Do you like to travel? D
international history s
to attend seminars all

Have y

heard

ISHA

ISHA - the International St
Association - has sections

Get to know us:

Find a section near you and come to
Like us for updates on seminars and

f ISHA Internati

Visit us for more information about

<http://isha-international>

S slednjo, skupaj z večino aktivnosti ISHA, bo treba vsled trenutne koronastvarnosti še malo počakati, saj sta tako naše delovanje na regionalni ravni kot tudi mednarodno povezovanje in udejstvovanje preko seminarjev ter konferenc zaradi trenutne epidemiološke situacije okrnjena in omejena. Preden nas je ohromil novi koronavirus, smo v preteklih dveh letih uspeli med drugim organizirati vikend obisk mariborske sekcije, gostiti njihovo delegacijo na ekskurziji po Koprju, organizirati dvodnevno informativno promocijsko stojnico na naši fakulteti kot tudi organizirati prvi formalni filmski večer. Aktivno udeležbo na dogodkih

ISHA, ki se v enem študijskem letu manifestirajo na zimski in poletni konferenci ter približno v pol ducata regionalnih seminarjev, nam je na žalost preprečil izbruh epidemije, torej zaenkrat ostaja še nenapisano poglavje naše sekcije ter še toliko večja motivacija, da ga dosežemo skupaj.

Naši nameni in cilji tako tudi v prihodnje ostajajo zvesti spodbuditi aktivnega in kreativnega študentskega udejstvovanja preko organizacije dogodkov, druženj, debat ipd. ter participacije na mednarodnih dogodkih, kjer se akademski del – debatanje o izbranih historičnih tematikah (od vsakdanjega življenja v preteklosti, polja ideologije, družbenih fenomenov in struktur do vojaških spopadov in politične zgodovine ter umetnosti) – združi z neformalnim delom, tj. druženjem in izmenjavanjem izkušenj ter idej s študentskimi vrstniki iz drugih držav sveta. Slednje je tudi glavna in edina smernica obveznosti in dolžnosti star-

ih in bodočih članov skupnosti ISHA, ki sicer vztrajno in potrpežljivo čaka na svetlejša časa, medtem pa ostajamo aktivni znotraj okvirov socialnih omrežij in platform. Za vse podrobnejše informacije o aktualnih aktivnostih ter kakršna koli vprašanja ter pobude nas brez skrbi in ovir kontaktirajte vsi!

Dom skozi moje oči

Piše: Luka Drašler Florjančič

Zgodba ene osebe je lahko zgodba mnogih, zato bi želel, da prisluhnete zgodbi Marijane Bule – rojene Hercegovke, za katero ima dom sveti pomen. Tega ji predstavlja tako Hercegovina, kjer se je leta 1978 rodila, kakor tudi Hrvaška, kamor je morala oditi pri zgolj trinajstih letih.

Prvič od doma

V BiH in na Hrvaškem je izbruhnila vojna. Moj oče je z nešteto drugimi odšel v hrvaško vojsko, da bi obranil naš dom. Ni zbežal, stopal je z rama ob rami z ostalimi vojaki in se podal v boj, da nam vrne naš takratni dom, v Hercegovini. Tisto leto sem z mamo in ostalo družino prebegnila na Hrvaško, v majhno mesto Brist, v Dalmaciji. Ljudje so nas lepo sprejeli in se do nas lepo obnašali. Nismo prišli uničevati tujega imetja, želeli smo le v miru zgraditi življenje, ki nam ga je vzelo prav pomanjkanje miru. Sprejeli so nas in zato smo jih spoštovali. Vedeli so, da vojna ne izbira. Minila so leta in vojna se je končala. Vrnili smo se domov. Mislila sem, da nikoli več ne bom odšla in da mojim otrokom ne bo treba iz svojega, našega doma. A to je bilo leta 1994, sedaj je 2020. Jaz pa se ponovno odpravljam od doma. Ponovno ga puščam za seboj. Tokrat odhajam drugam, v Nemčijo in v drugačni vlogi. Sedaj sem mati. Pojem doma se je zame med letoma 1994 in 2020 zatorej korenito spremenil. Dom je tam, kjer je družina, a srce je ostalo v domu iz leta 1994. Tam sem končala šolanje (fakulteto), tudi spoznala moža. Tam je bilo moje življenje. A to redko vpraša, kaj si želiš, in z možem sva odšla na Hrvaško. V upanju, da si bova ustvarila boljše življenje, da bodo tam znali ceniti moj trud, diplomo ...

Nova država, novo upanje

V 15 letih življenja na Hrvaškem sva vzgojila tri otroke. 7 let sem delala po različnih šolah, vedno v vlogi zgolj nadomestne učiteljice. Vpisala sem se še na eno fakulteto v Zagrebu in doživela razočaranje nad državo za katero sem se tudi sama 13 let borila. Razočaranje je postajalo vse večje in večje. Končno sem dobila delo v šoli, ker je učitelj pred menoj dobil izredno odpoved. Pomislila sem, da bo moj trud vendarle poplačan. Vrsto let sem se morala vedno znova dokazovati in venomer od začetka. Dati vedeti, da sem vestna učiteljica, da rada delam in, kar je na-

IZPOSTAVLJAMO

jpomembneje, da svoje delo dobro opravljam. Dobila sem veliko zahval, tako s strani dijakov kakor njihovih staršev. Utrnilo se mi je: »Končno, Marijana, splačalo se je čakati.« Vendar moje navdušenje ni trajalo prav dolgo. Nekdanji zaposleni se je pritožil na ministrstvo, ki mu je ugodilo. Ugotovili so, da je prišlo do proceduralne napake. Po dveh mesecih sem končala z delom. Mene so odpustili, njega pa vrnilo na delovno mesto. Tako se je moralo zgoditi, pravijo nekateri. Vem, da to do njega ni bilo pravično, ampak ali je pravično do mene? Ima smisel imeti rad svoje delo, delo z otroci, truditi se, vedeti, da si si to delo zaslužil? Nima smisla, ker na žalost nisem več deklica iz davnega leta 1993, ki gleda na dom s srcem, kakor nekdanj poprej. Zdaj sem ženska in moram se boriti za svojo družino, kot se je nekoč moj oče. On je prostovoljec domovinske vojne, jaz pa sem prostovoljka izseljeništvu Hrvatov iz Hrvaške 2020. Te iste Hrvaške iz l. 1993, za katero sem jokala in kjer sem kuhala in pomagala mami dajati tople obroke vojakom, da bi nam bilo nekoč bolje. Sedaj me je moje srce odpeljalo v »zemljo Hrvatov«. Pravijo, da se Nemčija sedaj tako imenuje, ker nas je več tukaj kot v rodni Hrvaški. Preselili smo se pred par meseci. Moj mož je odšel tistega leta, ko sem bila jaz označena za formalno napako, zaradi osebe, ki ni znala opravljati svojega dela. Nagrada za neznanje nekoga je meni odpoved, drugemu delo – to naj bi bila domovina. Dandanes opravljam več vlog. Sem mama svojim otrokom, žena svojemu možu. On dela, otroci pa hodijo v šolo. Težko jim je, ker so sedaj oni v takšnem položaju kakor jaz leta 1993. Radi imajo svojo domovino, svoj dom. Ne vedo zakaj smo morali na tuje. Hvala Bogu, so razumni in počasi vse to sprejemajo. Kljub temu se globoko v sebi zavedam, da to počno zgolj zato, da bi naju potolažili. Ob tej misli mi postane težko. Lomi se mi srce, ker so vsi še nepolnoletni. Otroci, ki v najtežjih trenutkih pomislijo na starše. Kaj več bi si lahko želela.

Otroci priseljencev

Najstarejši sin ima 15 let, hči 13 in najmlajši 12. Težko jim je, ker so bili odlični učenci in uspešni v športu. Zdaj so otroci priseljencev. S tem dejstvom bodo morali odraščati in se z njim spopadati celo življenje. Vedno se bodo morali dokazovati. To početi v tujem jeziku. Nemški šolski sistem zahteva neprestano nadgradnjo znanja ob učenju jezika. Uradno se sama še nisem začela učiti nemščine. Sprva zaradi covida-19, kasneje zaradi otrok. V novi državi smo, vse je novo. Želim biti doma, ko pridejo iz šole, da vidijo vsaj en znan obraz, kadar pritečejo domov. Veliko ljudi mi pravi, da so zelo odrasli, samostojni in odgovorni za svoja leta. Sami skuhamo kosilo, tudi za naju, če naju ni doma. Vendar je tudi zame vse novo in želim biti doma, da mi lahko

vsaj sedaj, na začetku, takoj povedo, zakaj so žalostni ali veseli. Če bi čakali, da se midva vrneva, bi nama verjetno pozabili povedati ali pa, kar je huje, naju ne bi hoteli utrujati, ker bi videli, kako izčrpana se vračava iz službe. V današnjih časih vse prehitro mine. Vsak dan poskušam najti nov pozitiven razlog, zakaj smo morali zapustiti domovino in jo zamenjati s tujo. Otroci se pogosto zabavajo na moj račun in mi ponavljajo, mama, imaš dve fakulteti, a ne delaš in še si morala v tujino. Res je, imam dve fakulteti, znam delati, vendar mi, žal, ni bilo usojeno delati v domovini. Moram ponovno od začetka, a ne kot odrasla oseba, ampak kot otrok. Naučiti se prvih korakov, prvih besed. Ampak veste, če ste prišli zato, da bo vam in vašim otrokom bolje, potem ni nič težko. Tisto najvažnejše je, da se res dobro naučite jezik in vsa vrata so vam odprta. Tu se cenita delo in red. Mi smo ljudje, ki smo se naučili delati in truditi. Na žalost, za ceno izgube svoje domovine. Upam, da ste prisluhnili Marjanini izpovedi, ker takšnih in podobnih zgodb je na milijone. Dobesedno. Na Hrvaškem namreč živi 3,6 milijonov ljudi, kar je skoraj pol milijona manj kakor v tujini. V negativnem pomenu besede je Hrvaška postala prava posebnost. Vsako leto je vse preveč posameznikov, ki so kot Marjana primorani žrtvovati domovino za svojo družino. Nekateri morajo celo družino pustiti za seboj in se sprva sami odpraviti na delo v tuje države. Največkrat prav v Nemčijo. Le tako lahko zaslužijo dovolj, da bodo nekoč lahko tja preselili celotno družino. Nemčija je v letu 2018 postala dom za kar 29.000 hrvaških prebivalcev, kar je po Romuniji drugo največje število, ko je govora o državah EU.

Zgodba vsakega migranta je unikatna in bi ji bilo potrebno prisluhniti. Težave prisilnih migracij, naj si bo to zaradi ekonomskih ali razlogov, povezanih z vojnim stanjem v državi, na noben način ne bomo rešili. Lahko pa jih poskusimo razumeti.

Premislite, kako bi lastnemu otroku pojasnili, zakaj mora oditi iz države, v kateri je rojen.

Statistični podatki:

- pridobljeni in prevedeni s spletne strani Dnevnik.hr.

Povezava 1 (statistični podatki za Nemčijo):

<https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/rekordan-broj-objavljeno-koliko-hrvata-zivi-u-njemackoj---568441.html>

Povezava 2 (statistični podatki za Hrvaško):

<https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/hrvatska-fenomen-vise-hrvata-zivi-u-inozemstvu-nego-u-domovini---465670.html>

Povzetki znanstvenih člankov

Študenti prvega letnika magistrskega študija so pri predmetu Antropologija medijev pri profesorici dr. Karmen Medica in profesorju dr. Vlado Kotniku obravnavali aktualne teme o poročanju v času koronavirusa. Spodaj so objavljeni povzetki člankov različnih avtorjev, ki so se ukvarjali z vplivom koronakrize na družbo, njenim razumevanje in tudi s tem, kako je novonastalo situacijo skrajna desnica izkoristila v svoj prid.

Okvirjanje v času krize: odzivi na covid-19 med skrajno desničarskimi gibanji in organizacijami

Avtor: Richard McNeila-Wilsona

Milica Golijanin

Danes smo priča krepitvi desnih političnih strank po vsej Evropi, ki se lahko zelo enostavno spremenijo v veliko nevarnost. Na čelu različnih vlad so že desničarske figure. Njihova politika se pogosto nagiba k nacionalizmu in ogroža človekove pravice.

Članek Richarda McNeila-Wilsona, ki ga obravnavamo tukaj, predstavlja raziskave v okviru globalne zdravstvene krize covid-19. V okviru virusa so raziskovalci odprli vprašanje, kako se je skrajna desnica odzvala na krizo covid-19. V obdobju dveh mesecev so spremljali objave šestih različnih skrajno desničarskih organizacij in gibanj na družbenem omrežju Telegram.

Kot rezultat študije je bilo ugotovljeno, da je bilo v izjavah uporabljenih šest »kriznih okvirov«. Trije okviri so preučevali vzroke širjenja virusa; tu so covid-19 izpostavili kot posledico migracij, globalizacije in slabega nacionalnega oz. državnega upravljanja. En okvir je preučeval vpliv virusa na potencialni aktivizem; en okvir temeljil je na aktivizmu kot odgovoru na covid-19. Zadnji okvir predstavlja teorije zarote ter širjenje napačnih informacij glede virusa, oblasti ali drugih aktivističnih skupin.

Pričakovani okvir na podlagi zarote ali poskusov širjenja napačnih informacij je bil razmeroma redek, kar je bilo zelo nepričakovano. Glavni nadzornik protiteroristični organizaciji Združenega kraljestva Nick Adams in vodja britanske komisije za boj proti ekstremizmu Sara Khan poudarjata, da se gre za po-

skus »radikaliziranja ljudi«, »normalizacijo ekstremistične pripovedi« in »jasno taktiko ekstremističnih skupin«.

Elusive consensus: Polarization in elite communication on the COVID-19 pandemic

Avtor: Jon Green, Jared Edgerton, Daniel Naftel, Kelsey Shoub & Skyler J. Cranmer

Milica Todorović

Članek govori o polarizaciji mnenj dveh političnih tokov v Ameriki med pandemijo virusa Covid-19. V članku je namreč govora o polarizaciji sporočil, ki so jih prek družbenega omrežja Twitter poslali demokrati in republikanci. Znano je namreč, da politične stranke v Ameriki za komuniciranje s svojimi pristaši, pošiljanje sporočil, širjenje svoje ideologije in nabor novih pristašev rade uporabljajo Twitter - in ravno zato, je bila ta platforma eden od glavnih kanalov za prenos sporočil med krizo Covid-19.

V članku avtorji osvetlujejo svoje raziskave, ki so temeljile na spremljanju objav, katere so ustvarili člani kongresa na Twitterju, v obdobju med 17. januarjem – ko je bil virus Covid-19 prvič omenjen s strani člana kongresa, pa vse do 31. marca. Poleg uradnih Twitter računov članov kongresa so bili za namene raziskave upoštevani tudi neuradni računi, ki so na nek način povezani z uradnimi - in ki so imeli vsaj eno, s pandemijo povezano, objavo na dan. Ti so ili upoštevani, ker imajo včasih uradniki več računov na družbenih omrežjih, včasih pa imajo ti neuradni računi večji pomen kot uradni.

Po celoviti obdelavi pridobljenih podatkov z uporabo metod umetne inteligence, so prišli do zaključka, da se politični konsenz glede komuniciranja o pandemiji virusa Covid-19, v Združenih državah Amerike ni uspel hitro uresničiti. Sposobnost družbe, da se učinkovito odzove na krizo, kot je pandemija virusa, je v veliki meri odvisna od njenega političnega vodstva. To je razvidno na dveh ravneh: prvič, zmožnost vlade, da se na takšno krizo odzove na način in v obsegu, ki je potreben za ublažitev vpliva te pandemije, naredi to enako tako za politično krizo kot krizo, ki škoduje javnemu zdravju; drugič, zanašanje javnosti na vlado in dejstvo, da je za upočasnitev širjenja bolezni in varovanje javnega zdravja potrebno veliko sprememb v vedenju posameznika, res močno pritiska na izvoljene uradnike, da naj pošiljajo dosledna in natančna sporočila o tem, kako naj državljani razmišljajo in se odzivajo na krizo.

ŠTUDENTSKO RAZISKOVANJE

Lažne novice v času pandemije koronavirusa v Italiji

Avtorji: Andrea Moscadelli, Giuseppe Albora, Massimiliano Alberto Biamonte, Duccio Giorgetti, Michele Innocenzio, Sonia Paoli, Chiara Lorini, Paolo Bonanni in Guglielmo Bonaccorsi.

Nikola Milosavić Aleksić

Virus SARS-CoV-2, covid-19 ali koronavirus je bil neprijetno presenečenje, ki je fundamentalno spremenilo delovanje globalne družbe. Posledice krize na družbenem tkivu se že počasi kažejo, določene pa bomo družboslovci šele morali ugotavljati, ko bo krize konec. Tisti najvidnejši fenomen v Italiji (in celi Evropi), ki ga je na površino naplavila pandemija, je porast izjemno vplivnih in množičnih lažnih novic. V času širitve virusa se je kazal problem upravljanja s tveganjem in komunikacijo. Slednja situacija je vsepovsod povzročila socialne nemire, kaos, zbiranje hrane, karanteno itd. Informacije, ki so prihajale s strani zdravstvenih oblasti, so bile težko razumljive in konfuzne ter jih je pogosto zamenjal dostopen in jezikovno razumljiv »fake news«.

Avtorji članka ugotavljajo, da večina Italijanov ne zna razločiti lažne novice od pravih novic. Primer tega so naslednje trditve: da virus narejen u laboratoriju v Wuhanu; da gre za biološko orožje; da virus pripravlja ljudstvo na tehnologijo 5G, ki ga med drugim tudi pospešuje; da želi Bill Gates »vgraditi čip« v kožo vseh ljudi na planetu; da je virus ustvarjen zaradi prodaje cepiva, saj je v ozadju zelo močen farmakološki lobi itn. Vse to nakazuje na nezadostno zdravstveno pismenost v Evropi. Karantena, strah in psihični napor so bili motorji uspeha lažnih novic.

Lažne slike korona virusa SARS-CoV-2 v komunikaciji in informacijah na začetku prvega pandemičnega vala

Marko Vrljić

Glede na naslov članka lahko vidimo problematiko, ki je predmet raziskav, in izhodišče, ko gre za pojav lažnih slik korona virusa v prvem valu epidemije Covid 19. Na začetku epidemije in razglasitve izrednega stanja v skoraj vseh državah smo bili priča, kako hitro se dezinformacije širijo, oziroma "koliko so le-te hitrejšje kot širjenje virusa"?

Po porastu neznanstvenih in psevdoznanstvenih informacij je WHO na začetku epidemije razglasila

tudi boj proti "infodemiji". Začenši z izrazom "infodemija", ki pomeni prekomerno količino informacij o nekem problemu, kar še poslabša težavo. Tovrstne informacije lahko zadušijo verodostojne informacije in še bolj zapletejo odzive na področju javnega zdravja. V tej situaciji infodemije je bil pritisk tako na zdravstvene sisteme in medije, kot tudi na potrošnike, ki prejemajo te informacije in ustvarjajo valove digitalnih dezinformacij, diskreditirajo itd.

Zaradi pritiska ne smemo pozabiti na veliko število znanstvenih člankov, ki vodijo do informacijske pandemije, vključno z objavami v medijih, komentarji, kritikami. V prvih desetih tednih epidemije je znanstvena skupnost objavila več kot 1.000 indeksiranih člankov o virusu Covid-19, vključno z brezplačnim dostopom do 29.000 znanstvenih člankov.

Kar se tiče medijev, je Evropska radiodifuzna zveza (ERZ) izjavila, da se je v prvih dveh tednih marca 2020, gledanje nočnega programa na televiziji med mladimi povečalo za 20%, prebiranje spletnih novic pa se je povečalo za 2,7-krat. 99% teh ljudi, kot je navedeno v članku po podatku ERZ, je na spletu iskalo informacije, 24% od teh, pa jih je to storilo več kot 20-krat. To kaže na potrebo po visoki verodostojnosti medijev in informacij ter potrebo po oživitvi tradicionalnih medijev.

Z vidika medijev, nosilcev verodostojnosti novic, ima to tudi etične posledice za strogost upravljanja z informacijami in znanjem, po drugi strani pa se zdi, da so tu tudi ekonomski interesi pri ustvarjanju estetskih sredstev za plačljivo skladišče slik. Številne rekonstrukcije SARS-CoV-2 so ustvarile veliko dezinformacij, ki so vedno bolj oddaljene od videza pravega korona virusa, ki povzroča Covid-19.

Primerjava agresivne, militaristične in imperialistične politike nekdanje Zveze sovjetskih socialističnih republik (Sovjetske zveze oz. SZ) ter današnje Ruske federacije

Piše: Matej Markič

1. Uvod

V članku bom obravnaval in predstavil podobnosti med agresivnimi, militarističnimi in imperialističnimi težnjami Sovjetske zveze v obdobju njenega obstoja med letoma 1917 in 1991 ter današnjim vojaškim nastopanju Ruske federacije na mednarodnem parketu v celotnem obdobju njenega obstoja, torej od leta 1991 do danes. V članku bom najprej predstavil, kako sta obe državi vselej nasilno postopali proti politično ne-

ŠTUDENTSKO RAZISKOVANJE

zaželenim manjšinam ter kakršnim koli skupinam, ki so se poskušale odcepiti od matične države ali pa vsaj doseči večjo stopnjo avtonomije, nato bom opisal, kako sta tako Sovjetska zveza kot Ruska federacija izvajali vojaško agresijo nad sosednjimi državami, članek pa bom zaključil s primerjavo in izpostavitvijo podobnosti med imperialističnimi težnjami in vzpostavitvijo vojaške prisotnosti v državah t. i. »tretjega sveta«.

Nasilje nad manjšinami in grobo zatiranje vseh avtonomističnih ter separatističnih gibanj

Že sama ruska državljanska vojna (1917–1922) je jasno pokazala, da se vsi prebivalci nastajajoče Sovjetske zveze (v nadaljevanju SZ) niso strinjali z marksistično/leninističnimi idejami, ki so jih širili boljševiki pod vodstvom Lenina. Ne le, da sta oktobrska revolucija leta 1917 in posledičen prevzem oblasti s strani komunistične partije SZ stopila na žulj številnim razredno in politično drugače orientiranim skupinam (monarhisti, ruski nacionalisti, socialdemokrati itd.), temveč je bilo nezadovoljstvo z ruskimi komunisti jasno vidno tudi med pripadniki številnih narodnih manjšin, ki so si za osvoboditev ali pa vsaj za večjo stopnjo avtonomije prizadevali že v času ruskega imperija. Boljševiki niso pokazali nobenega usmiljenja do svobode željnih pripadnikov centralnoazijskih narodov, Ukrajincev in Kareljcev ter so poskuse njihove osamosvojitve zatrli v krvi. Na enak način so želeli med letoma 1918 in 1920 obračunati tudi s Finci in baltskimi narodi, a jim je v tem primeru spodletelo (Kotkin 2001, 78).

Tudi med II. svetovno vojno in neposredno po njenem koncu leta 1945 sta Rdeča armada in sovjetska tajna služba, Ljudski komisariat za notranje zadeve (v nadaljevanju NKVD) ter kasneje MGB/KGB, z roko v roki v krvi zatirali vse nacionalistične in protikomunistične iniciative podjarmljenih narodov, ki so se želeli otresti sovjetskih okov. Tako je NKVD, ki jo je tedaj vodil zloglasni Lavrentij Berija, po neposrednem ukazu Stalina leta 1944 začela z množičnimi aretacijami in prisilnimi izgoni »nezanesljivih« etničnih skupin, ki so imele dolgo tradicijo upiranja Moskvi. V prvi vrsti so bili to Čečeni, Inguši, Krimski Tataři in druge etnične skupine, ki so živele pretežno na območju jugozahodne SZ, torej tistih predelov, ki so bili pred tem več let pod nemško okupacijo. Po umiku nemškega Wehrmachta iz SZ leta 1944 je Stalin pripadnike tamkaj živečih etničnih skupin namreč obtožil kolektivne kolaboracije z nacisti, zaradi česar je bilo v naslednjih letih več sto tisoč Azerov, Čečenov, Čerkezov, Ingušev, Kurdov, Tatarov, Ukrajincev in drugih zaprtih v gulage ali izgnanih v Sibirijo. V sovjetskih gulagih in v

odročnih predelih SZ, kamor so bili deportirani, jih je pri tem umrlo na deset tisoče, vrnitev nazaj domov pa so dočakali šele po Stalinovi smrti leta 1953 (Kotkin 2001, 32, 33; Kasparov 2015, 36).

Ruska federacija je v tem primeru definitivno precej podobna svoji predhodnici, saj ima tudi novodobna ruska oblast tako rekoč ničelno toleranco do kakršnih koli avtonomističnih teženj, ki bi utegnile vzkliti med neruskim, po večini muslimanskim, prebivalstvom Ruske federacije. Tako so ruske sile že dvakrat (leta 1994 in 1999) intervenirale v Čečeniji, kjer so v 90. letih vzniknila močna separatistična gibanja, ki pa so jih enote ruske vojske uspele v večini zatreti do konca leta 2000, čeprav so se posamezne operacije nadaljevale vse do leta 2009 (Kasparov 2005, 52–53).

2. Agresija proti sosednjim državam

Že vse od nastanka Sovjetske zveze v letu 1917 so si boljševiki prizadevali za izvažanje komunistične revolucije tudi izven sovjetskih meja in za doseg svojih ciljev niso izbirali sredstev. Že leta 1920, v času, ko se ruska državljanska vojna še niti ni zaključila, je Rdeča armada že prečkala zahodne meje sovjetske države, z namenom, da bi se polastila čim več ozemelj, ki jih je država izgubila, ko je Lenin marca leta 1918 s centralnimi silami sklenil brest-litovski mirovni sporazum, s katerim se je Sovjetska zveza v zameno za mir odpovedala obsežnim ozemljem na območju današnjega Baltika, Belorusije, Finske, Poljske in Ukrajine, poleg tega pa je sovjetsko vodstvo upalo tudi, da bodo njihovi vojaki s prodorom na zahod uspeli v evropske države zanesti tudi komunistično ideologijo. Sovjetske čete pod vodstvom Leva Trotskega, Mihaela Tuhačevskega in Josifa Stalina so se pri tem zapletale v hude boje s poljskimi in z ukrajinskimi vojaškimi enotami ter na začetku (leta 1919 in v začetku leta 1920) tudi dosegle nekaj zmag ter začele prodirati proti srednji Evropi, vendar pa so bile avgusta leta 1920 močno poražene v bitki pri Varšavi, ko jih je na območju tedanje Druge poljske republike premagala poljska vojska pod vodstvom maršala Józefa Piłsudskega (Swift b. l.).

Sovjetski apetiti po tujih ozemljih so se nadaljevali tudi v naslednjih desetletjih, kar je leta 1933 privedlo do podpisa sporazuma o prijateljstvu in nenapadanju s fašistično Italijo, leta 1939 pa še z nacistično Nemčijo (tj. pakt Ribbentrop-Molotov), v katerem sta se ti dve diktaturi med drugim dogovorili tudi o vojaški zasedbi in medsebojni delitvi ozemelj na območju severne, srednje in vzhodne Evrope. Sovjetska zveza se je tako navkljub svojemu deklarativno antifašis-

ŠTUDENTSKO RAZISKOVANJE

tičnemu značaju znašla v zavezništvu s silami osi, katerih temeljna ideologija je bil ravno fašizem oz. nacizem. Sovjetska armada je tako septembra leta 1939 skupaj s Hitlerjevimi četami prodrla na Poljsko in si jo skupaj z Nemci razdelila, kasneje pa je zasedla še baltske države, Besarabijo in severno Bukovino v Romuniji ter velik del finskega ozemlja (Kotkin 2001, 32, 33, 89, 90).

Tudi po koncu druge svetovne vojne, ko je Rdeča armada v protiofenzivi, ki jo je vodil general Grigorij Žukov, prodrla vse do Berlina in je bil velik del Evrope v ruševinah, se Stalin ni odpovedal imperialističnim ambicijam. Tako so sovjetske sile v vzhodnem delu Evrope, ki so ga pred tem osvobodile nacistične okupacije, leta 1944 najprej okupirale baltske države, Litvo, Latvijo in Estonijo, nato pa s pomočjo državnih udarov, v Bolgariji leta 1944, na Madžarskem leta 1947 in na Češkoslovaškem leta 1948, ali prirejenih volitev, v Romuniji leta 1946 in na Poljskem leta 1947, še druga vzhodnoevropska ozemlja. S tem so vzpostavile široko mrežo sebi podrejenih komunističnih režimov, ki so jih leta 1955 povezale tudi v enotno vojaško zvezo, imenovano Varšavski pakt. Sovjetska zveza je imela na tem območju vseskozi prisotne tudi svoje vojaške enote, ki so po potrebi tudi s silo intervenirale, da so zatrle vsakršne poskuse reform in demokratičnih sprememb v teh državah. Takšna intervencija se je najprej zgodila v Nemški demokratični republiki leta 1953, nato pa še na Madžarskem leta 1956 in na Češkoslovaškem leta 1968) (Kotkin 2001, str. 87, 184, 185). Kljub temu pa se zadeve vselej niso odvile po pričakovanjih sovjetskih oblasti in tako se je zgodilo, da so se številne vzhodnoevropske de iure komunistične države uspele otresti sovjetske nadvlade. To je že leta 1948 uspelo Jugoslaviji, ki je po t. i. sporu z Informbirojem praktično pretrgala stike s Sovjetsko zvezo, leta 1961 in 1968 pa sta jugoslovanskemu zgledu sledili še Albanija pod vodstvom Enverja Hoxe in Romunija pod vodstvom Nicolaeja Ceaușescuja

Za najbolj znan primer sovjetske okupacije neke druge države v času hladne vojne pa gotovo velja sovjetska invazija na Afganistan, do katere je prišlo konec decembra leta 1979. Afganistan, ki je ozemeljsko mejil na Sovjetsko zvezo, je imel še v letih pred invazijo na oblasti socialistično vlado, ki pa je oblast prevzela z državnim udarom, poleg tega pa je bila afganistanska komunistična partija relativno maloštevilna in s svojo sekularno ter družbeno progresivno ideologijo med globoko religioznim prebivalstvom Afganistana ni uživala pretiranih simpatij (Ferfila 2017, 101). Ker šibka afganistanska vlada pod vodstvom Hafizulaha Amina ni bila sposobna obvladovati množičnega

odpora mudžahedinov, ki se je razširil tako rekoč po vsej državi, se je SZ odločila, da bo vzela stvari v svoje roke, kar je na koncu pripeljalo do 10-letne okupacije Afganistana s strani SZ, ki prav tako ni bila kos gverilskim upornikom in se je bila prisiljena leta 1989 poražena umakniti (str. 36).

Tako kot sovjetski pa tudi ruski oblasti niso neznani nasilni vdori v sosednje države, za katere meni, da so potrebni pri ohranjanju ruske dominacije. Že nekaj mesecev po razpadu Sovjetske zveze decembra leta 1991 si je novoustanovljena Ruska federacija izbrala prvo tarčo za širitev svojih geopolitičnih ambicij, nekdanjo sovjetsko republiko Moldavijo, ki je postala neodvisna država že leta 1989. Kljub razglašeni neodvisnosti in vzpostavitvi lastnih oboroženih sil je na vzhodu Moldavije ostalo veliko pripadnikov sovjetske vojske, ki se niso zlili z novoustanovljeno moldavsko vojsko, ampak so marca leta 1992 ob močni ruski podpori z njo začeli spopad in si v pol leta trajajoči vojni prisvojili obsežno ozemlje na vzhodu Moldavije. To ozemlje, danes znano kot Pridnestrovje oz. Transnistrija, so zato razglasili za novo suvereno državo, ki pa je še do danes mednarodno nepriznana (Kasparov 2015, 36).

Naslednja tarča ruskega vojaškega stroja je bila ruska južna sosedna Gruzija, ki je po letu 2004, ko je oblast v državi prevzel Mikheil Sakašvili in tej državi na južnem Kavkazu predsedoval med letoma 2004 in 2013, postajala vse bolj prozahodno usmerjena. Ker so se zdele Sakašvilijeve ambicije, da bi se Gruzija pridružila Evropski uniji in paktu Nato, ruskemu vodstvu nesprijemljive, so enote ruske vojske avgusta leta 2008 vdrle v Gruzijo in ji v desetdnevni vojni, ki je sledila, na silo odvzele pokrajini Abhazijo in Južno Osetijo, ki sta od tedaj naprej de facto neodvisni državi, čeprav ju de iure kot taki priznava le peščica držav (Kasparov 2015, 106–107).

Ruski osvajalski pohod se je leta 2014 preselil na meje Evropske unije. Tega leta so v Ukrajini izbruhnile velike demonstracije proti prorussko usmerjeni ukrajinski vladi, imenovane »Euromaidan«. Rusija je izkoristila vsesplošni kaos v državi in politični vakuum, ki je nastal po pobegu ukrajinskega predsednika Viktorja Janukoviča ter napadla teritorij Ukrajine, pri čemer si je nemudoma priključila strateško pomemben polotok Krim, zatem pa se usmerila v destabilizacijo in de facto okupacijo obsežnih območij na ukrajinskem vzhodu, s središčem v pokrajinah Donetsk in Luhansk (Kasparov 2015, 122–123).

3. Imperialistična zunanja politika in vojaške intervencije v državah t. i. »tretjega sveta«

Tako kot so sovjetske čete med in po drugi svetovni vojni prestopile meje evropskih držav, so bile zlasti v obdobju hladne vojne, v 2. polovici 20. stoletja, vpletene tudi v številne druge intervencije in vojaške misije po svetu. V Afriki so Sovjeti med angolsko državljansko vojno (1975–1991) z orožjem, opremo in vojaškimi svetovalci močno podpirali prosovjetsko usmerjene komunistične milice MPLA, ki so se pod vodstvom Joseja Eduarda dos Santosa (predsednik Angole med letoma 1979 in 2017) borile proti paravojaškim enotam UNITA, ki so po drugi strani uživale podporo Južne Afrike in Združenih držav Amerike (Kotkin 2001, 23).

Na afriški celini so bili sovjetski vojaki poleg tega prisotni tudi v Etiopiji, kjer so pomagali socialističnemu režimu pod vodstvom predsednika Mengistuja Haileja Mariama, ki je svojo državo med letoma 1977 in 1978 zapletel v vojno za pokrajino Ogaden, kjer se je boril s sosednjo Somalijo, hkrati pa je bil vpleten tudi v eritrejsko vojno za neodvisnost, ki je divjala na severu države med letoma 1961 in 1991 (Kotkin 2001, 24). Sovjeti so bili vojaško navzoči tudi v Egiptu, kjer so nudili podporo tesnemu sovjetskemu zavezniku, egipčanskemu predsedniku Gamalu Abdelu Naserju. Sovjetsko opremo in orožje je Egipt tako uporabljal že med sueško krizo leta 1956 in šestdnevno vojno leta 1967, v vojni izčrpavanja proti Izraelu, ki je potekala na območju Sinajskega polotoka med letoma 1967 in 1970, pa so se na egipčanski strani borile tudi sovjetske vojaške enote, zlasti sovjetski piloti, ki so upravljali bojna letala MIG (Bradford 1976).

Sovjetski vojaški svetovalci in drugo vojaško osebje niso bili prisotni zgolj na »črni celini«, ampak so delovali tudi v številnih azijskih državah, kjer so med različnimi vojnami, upori in oboroženimi spopadi poskušali nagniti jeziček na tehtnici v prid prosovjetskim režimom oz. militantnim skupinam. V korejski vojni (1950–1953) se je na strani Severne Koreje tako borilo veliko število sovjetskih vojaških pilotov, prav tako pa je bilo v severno-korejski vojski veliko sovjetskih vojaških svetovalcev in še več sovjetskega orožja, s katerim se je deklarativno komunistični severnokorejski režim Kim Il Sunga boril proti Južni Koreji in njenim zaveznikom, ki so jih sestavljale vojaške enote Združenih narodov pod poveljstvom ZDA (Kotkin 2001, 24, 25).

SZ je še eno priložnost za širjenje svojega vpliva dobila v času drugi vietnamske vojne (1955–1975), ko so Sovjeti izdatno podpirali vietnamske komunistične sile. Po koncu prve vietnamske vojne (1946–1954) je bil Vietnam namreč (podobno kot Koreja) razdeljen na prozahodno usmerjeni Južni Vietnam in prosovjetsko usmerjeni Severni Vietnam, mejo med njima pa je predstavljal 17. vzporednik. Že kmalu po odhodu francoskih kolonialnih sil iz Indokine (1954) so se med severnim in južnim delom države začeli spopadi, ki so naposled privedli do obsežne intervencije Združenih držav in njenih zaveznic (Avstralije, Filipinov, Južne Koreje, Laosa, Tajske), po drugi strani pa se je v vojno vpletel

tudi Varšavski pakt in njegovi zavezniki (Kitajska, Kuba, Severna Koreja), ki so prav tako masovno pošiljali vojake in opremo v podporo svojim komunističnim zaveznikom v Severnem Vietnamu. Sovjetska zveza je tako med vojno enotam Viet Conga poslala na tisoče kosov artilerije, topov, tankov, lahkega orožja in druge za boj potrebne opreme, v vrstah Severnega Vietnama pa se je borilo tudi več kot tisoč sovjetskih vojakov, še več pa jih je delovalo kot vojaških inštruktorjev in svetovalcev (Kotkin 2001, 14).

Kljub temu, da je današnja Rusija daleč od moči in veličine nekdanje Sovjetske zveze, se vseeno ni odrekla visokoletečim geopolitičnim ambicijam in vojaški prisotnosti v različnih delih sveta. Najboljši primer tega je Sirija, ki je bila tudi že sovjetska zavezniška država, po razpadu SZ pa je z Rusijo ohranila dobre odnose. Ko je leta 2011 na območju severne Afrike in Bližnjega vzhoda izbruhnil val revolucij, znan tudi kot arabska pomlad, je to v Siriji privedlo do krvave državljanske vojne, ki na žalost traja še danes in v kateri je doslej umrlo že več kot pol milijona ljudi. Rusija, ki je imela v državi že več desetletji tudi vojaške baze, je že od samega začetka vojne izdatno podpirala sirske režim z orožjem, opremo in vojaškimi strokovnjaki, leta 2015 pa je, da bi zaščitila lastne interese na tem območju, skupaj z Iranom in šiitskim gibanjem Hezbolah, tudi vojaško intervenirala na strani režima sirskega diktatorja Bašarja al Asada, pri čemer naj bi njene sile zagrešile številne vojne zločine, od katerih so bili najodmevnejši napadi s kemičnim orožjem v letih 2013 in 2017 (Wesslau in Wilson 2016, 6–10).

Ruska vojaška prisotnost v državah »tretjega sveta« pa še zdaleč ni omejena zgolj na Sirijo, temveč sega tudi v številne druge države v Aziji in Afriki. V Aziji je ruska mornarica prisotna v Vietnamu, kjer ima vzpostavljeno pomorsko oporišče Cam Ranh Bay, poleg tega pa se je ob razpadu SZ s še šestimi nekdanjimi sovjetskimi republikami (Armenijo, Belorusijo, Kazahstanom, Kirgizistanom in Tadžikistanom) povezala v t. i. Organizacijo kolektivnega varnostnega sporazuma (ang. Collective Security Treaty Organization/CSTO), ki nekoliko spominja na nekdanji Varšavski pakt (Kasparov 2015, 67). Tako kot je imela v primeru Varšavskega pakta glavno besedo pri vseh stvareh SZ, ima v primeru CSTO glavno besedo Rusija, ki ima v državah članicah organizacije nameščene tudi svoje vojaške enote, s katerimi po potrebi intervenira proti realnim grožnjam (npr. v državljanski vojni v Tadžikistanu med letoma 1992 in 1997) ali pa tudi proti političnim nasprotnikom avtoritarnih režimov vseh teh držav.

Za konec naj omenim še rusko imperialistično politiko v Afriki, kjer Rusija ščiti svoje interese s pomočjo dobave orožja in vojaške opreme avtoritarnim režimom pa tudi z enotami plačancev, kot je npr. zloglasni Bataljon Wagner, katerega enote so najbolj množično prisotne v Libiji, kjer se borijo na strani odpadniškega generala Khalife Haftarja proti mednarodno priznani vladi Fajeza al Saraja, v nekoliko manjši meri pa svoje nečedne posle opravljajo tudi v Centralnoafriški republiki, Mozambiku in Sudanu (Narayanan 2019; Sukhankin 2020).

4. Zaključek

Kot lahko razberemo iz članka, je današnja Rusija prav tako militantna in ekspanzionistično usmerjena kot nekdanja SZ, s tem da za razliko od slednje Rusija za seboj nima več obsežne mreže zavezniških držav in robustnega gospodarstva, ki bi podpiralo celoten vojaški aparat. Kljub temu pa se država ni pripravljena odreči svojim ozemeljskim apetitom in agresivnim nastopom na mednarodnem parketu, zaradi česar je tudi v prihodnje mogoče pričakovati novice o ruskem nasilnem zatiranju etničnih skupin, podžiganju oboroženih konfliktov po svetu in zločinih ruskih plačancev ter paravojaških enot v državah »tretjega sveta«.

Seznam uporabljenih virov in literature

Bradford, Gregory Hale. 1976. »The Rise and Fall of Soviet Influence in Egypt.« Doktorska disertacija, M.A. Naval Postgraduate School.

Ferfila, Bogomil. 2017. Afganistan: v vojni že 40 let. Ljubljana: Demat d. o. o.

Kasparov, Gari. 2015. Zima prihaja: zakaj je treba ustaviti Vladimirja Putina in sovražnike svobodnega sveta. Tržič: Učila International.

Kotkin, Stephen. 2001. Armagedon Averted: The Soviet Collapse, 1970–2000. Oxford: Oxford University Press Inc.

Narayanan, Shankara. 2019. »The Mercenaries Behind Russian Operations in Africa.« The Jamestown Foundation. <https://jamestown.org/the-mercenaries-behind-russian-operations-in-africa/>

Sukhankin, Sergey. 2020. »Russian Mercenaries Pour Into Africa and Suffer More Losses (Part One).« The Jamestown Foundation. <https://jamestown.org/program/russian-mercenaries-pour-into-africa-and-suffer-more-losses-part-one/>

Swift, John. B. I. »Battle of Warsaw: Russo-Polish War (1920).« Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Battle-of-Warsaw-1920>

Wesslau, Friderik, in Andrew Wilson. 2016. Russia 2030: A Story of Great Power Dreams and Small Victorious Wars. London: European Council on Foreign Relations.

Kuga na Štajerskem, Kranjskem in Goriškem od zgodnjega novega veka do 18. stoletja: v luči teorije Michela Foucaulta o nadzorovanju in kaznovanju

Avtorica: Daša Sprinčnik Dikić

Mentor: doc. dr. Lev Centrih

1. Uvod

Pred vami je povzetek moje diplomske naloge z naslovom »Kuga na Štajerskem, Kranjskem in Goriškem od zgodnjega novega veka do 18. stoletja«, s podnaslovom »V luči teorije Michela Foucaulta o nadzorovanju in kaznovanju«. Še pred časom epidemije, ki jo je povzročil covid-19, sem želela raziskati kugo v slovenskih deželah ter ugotovitve primerjati z delom francoskega filozofa Michela Foucaulta, ki je napisal knjigo Nadzorovanje in kaznovanje: nastanek zapora. Avtor je zasnoval teorijo nadzorovanja in kaznovanja ravno na primeru karantene v Franciji za časa 17. stoletja.

V svojem delu je zajel pomembne ukrepe in odnos ljudi v kriznem času, kar pa sem želela prav tako sama raziskati v slovenskih deželah, zato je bil primarni vir moje zaključne naloge delo Janeza Vajkarda Valvasorja Slava vojvodine Kranjske, kjer sem zasledila prve omembe kuge v slovenskih deželah. Na tem mestu bi rada poudarila, da sta tematska rdeča nit naloge vladanje in skrb vladajočih razredov do 18. stoletja in ne opis nastanka in poteka kuge z vidika medicine. Uporabila sem kvalitativno metodo raziskovanja, kjer sem pri različnih avtorjih, ki so pisali o kugi v slovenskih deželah, iskala informacije o življenju ljudi in njihovem odnosu v času epidemije. Primerjavo sem naredila na primerih kuge na Štajerskem, Kranjskem in Goriškem, ki so jih predhodno obravnavali naslednji avtorji: Majda Smole v delu Kuga na Kranjskem v XVI. stoletju; Ema Umek v delu Kuga na Štajerskem v letih 1679–1683; Zdravko Jelinčič v delu Črna smrt v Gorici leta 1682. Nato sem vse skupaj primerjala s Foucaultovo teorijo. Postavila sem sledeči hipotezi, ki sem ju skušala preveriti Prva: Foucaultova teorija je uporabna tudi za razlago fenomenov v izbranem prostoru in času. In druga hipoteza: ljudje so zaradi karantene in strogih ukrepov v času kuge izražali javna nestrinjanja in izvajali upore zoper oblast.

2. Panoptizem

V tem poglavju bom natančno opredelila pojem, ki je pomemben za razumevanje naloge, ter predstavila teorijo Michela Foucaulta. Na tem mestu želim pokazati drugačen način življenja od tistega, ki ga poznamo ali je za nas običajen. Sama sem panoptizem označila kot odkrito prikrito nadzorovanje posameznikovega življenja. Ob branju temeljne literature Michela Foucaulta sem na kugo in ukrepe za zaščito pred njo začela gledati na povsem nov in drugačen način. Naenkrat kuga kot bolezen in njen potek, to, od kod je prišla itd., ni bilo več toliko pomembno kot pa nadzor in skrb za zdravje ljudi v trenutku, ko je bolezen začela moriti. Kot sem omenila že v uvodu, avtor knjige Nadzorovanje in kaznovanje: nastanek zapora piše in razvije svojo teorijo o karanteni v Franciji v času 17. stoletja.

Na podlagi primerjave med avtorjevimi ugotovitvami in primeri kuge na Štajerskem, Kranjskem in Goriškem sem ugotovila podobnost, ki jo bom izpostavila z naslednjim citatom: »Najprej dosledno prostorsko kvadriljiranje: seveda zaprejo mesto in 'ozemlja', pod smrtno kaznijo prepovejo odhajanje, usmrtijo vse potepuške živali; mesto razdelijo na različne četrti, v katerih postavijo intendantovo oblast.« (Foucault 2004, 215) Tukaj se pokaže prvi znak panoptizma, kjer se začne nadzorovanje ljudi. Tekom branja sem ugotovila, da avtor skozi celotno delo opisuje, da so se po mesto lahko gibali le izbranci. Pri tem med njih šteje varuhe četrti, mestne zastopnike, vojake in stražarje; se pravi vse, ki spadajo pod vejo politične oblasti in so na hierarhični lestvici avtomatsko višje od ostalih prebivalcev mesta in podeželja. Pri tem se mi je porajala misel o hitri spremembi političnega režima in večanju koncentracije oblasti – se pravi, da so pod pretvezo zdravstva in skrbi za zdravje izvajali nadzorovanje ljudi in jim vladali še dosledneje. Zelo zanimi-

vo se mi je zdelo, da so omenjene tudi osebe, ki so odvažale trupla, saj so bile te na dnu hierarhične lestvice; potemtakem, sklepam, da niso bile pomemben člen v vladajoči verigi, ampak so predstavljale bolj kolateralno škodo. V ta namen sem razvila svojo teorijo, in sicer da so se nekaterih beračev/revežev, ki bi jih drugače izgnali iz mest, usmilili in »zaposlili« v namen, da so za njimi počistili nesnago, tako da za to delo ni bilo potrebno zadolžiti in organizirati ljudi iz svojih vrst ter pri tem skrbeti, ali bodo preživeli kužnost, ki je bila pri truplih umrlih za kugo še vedno visoka. Tako so ti »izbrani« berači/reveži odigrali pomembno vlogo pri zaustavljanju širitve okužb, pri čemer so za to delo tako rekoč žrtvovali svoje življenje.

Kako je potekala karantena? Foucault opisuje strog nadzor nad vsemi ulicami z različnimi postojankami. Temu so sledili redni pregledi prebivalcev z imenom, starostjo ter spolom (Foucault 2004, 215).

Trdim, da so ljudje tako dobili občutek, da jih pogled oblasti nenehno spremlja in bodo, če prekršijo pravila, za to tudi takoj odgovarjali. Šlo je za absolutno oblast, ki je slonela na ubogljivi množici. Ljudje so se dejansko počutili kot v zaporu. Priznati moram, da početje takratnih oblasti zveni dokaj organizirano in zavedno; čeprav oblastniki niso mogli zdraviti, so z nadzorovanjem preprečevali okužbe.

Po razmisleku prebranega trdim, da so kužne bolezni odličen primer, na katerem lahko vidimo, kako se morata izvrševati disciplina in red. Pri tem sta ključno časovno obdobje, v katerem ljudje verjamejo besedam glavnih, in kritična točka, ko jih začnejo zavračati. Izpostavila bi rada, da v primerih, ko si človek nakopiči moč in oblast, ne moremo pričakovati poštenosti in pravice. Se pravi, v epidemiji se izkoristi trenutek nemoči večine, pri tem pride do situacije, kjer »rešitelj« s svojimi ambicijami pod pretvezo skrbi za ljudstvo in njegovo preživetje uvede najstrožjo obliko vladanja.

Zelo nazorno primer nadzorovanja, bodisi prikritega bodisi odkritega, predstavlja Benthamov panoptikon. Panoptikon je v bistvu arhitekturna stavba oz. zapor, kjer stvari delujejo malce drugače kot za fizičnimi rešetkami. »Bentham, ki je hotel doseči, da bi bila navzočnost ali odsotnost nadzornika neugotovljiva, da zaporniki iz svojih celic ne bi mogli opaziti niti sence ali zaznati nasprotne svetlobe, ni predvidel le žaluzije na oknih osrednje nadzorne dvorane, temveč je postavil vanjo prepaže, ki jo sekajo v pravem kotu, in cikcakaste prehode od ene strani na drugo ne pa vrat ... Panoptik je stroj, ki združuje dvojico videti-biti viden.« (Foucault 2004, 221) Izum je ključen za razumevanje moje zaključne naloge, saj sem z njegovo obravnavo želela dokazati, da se nadzorovanje ljudi, kljub temu, da so svobodni, izvaja tudi ob primeru pandemične bolezni.

Oblasti so v mestih prepovedale vsa druženja, kot npr. velike sejme in cerkvene shode ter javna kopanja, okužene hiše pa so zaprli in seveda označili. Lahko si predstavljamo izgled mesta, ki se iz kraja nabito polnih ulic in mestnega vrveža spremeni v zapuščeno mesto, mesto duhov. Pomembno vlogo so imeli zdravstveni uradniki, ki so skrbeli za zdravo

prebivalstvo in za omejitev bolezni. Imeli so možnost zaostrovanja ukrepov ter nalogo ozaveščanja prebivalcev o tem, kako naj se pazijo kuge. Posebej so bili pozorni na druženje ljudi v gostilnah, pivnicah in kletih. Še ena podobnost s sendanostjo ...

3. Problematika kuge in odnos do nje

Skozi raziskavo sem ugotovila, da se je pojavila velika težava glede poznavanja kuge in njeni umestitvi v skupino bolezni. Pri prvih valovih kuge so ljudje k tej bolezni prištevali vsa druga obolenja, ki so povzročala veliko smrtnost med prebivalci. Prva sprememba, ki so jo oboleli začutili, je bila mrzlica, ki je bila prvi pokazatelj, da se v telesu nekaj dogaja. Težava je bila v tem, da so novo bolezen, ki je prišla tako hitro in pomorila veliko število ljudi, enostavno pripisovali božji kazni ali kakšni čarovnici. Skratka, ljudje so vzrok za nastanek kuge iskali v vseh možnih stvareh in smereh. Kugo danes največkrat povežemo s podganami, ki so njen prenašalec. Splošno znano je, da so ljudje v srednjem veku živeli v zelo slabih življenjskih razmerah. Slednje je pripomoglo k širjenju bolezni, saj je bacilu takšno toplo in vlažno okolje prijalo. Če se vrnem na podgane, se mi najprej pojavi asociacija na peko kruha in pridelovanje moke. Če so podgane prišle v stik z moko in ostalimi izdelki iz nje, bi to lahko pomenilo veliko katastrofo in svobodno širjenje okužbe, saj se podganji iztrebki opazijo komaj po določenem času. Če se je bakterija raje zadrževala v vlagi in srednji toploti, so bile zanjo idealno prebivališče tudi živali, ki so bile na koncu predelane v krznena oblačila, saj se bolh v tistem času ni bilo lahko znebiti; se pravi, da je bilo ogroženo vse, v kar so se lahko bolhe skrile.

Dokler niso iznašli antibiotikov, zdravniki kuge niso mogli zdraviti; zdravili so namreč lahko le poznane bolezni in njihove simptome. Na zastavljeno vprašanje, ali so ljudje v tem času hrepeneli po zdravniški pomoči ali po božji pomoči, da jih odreši muk in jih zaščiti pred boleznijo, sem odgovor našla v naslednjem citatu, kjer je razvidno, koliko sta stala pregled in oskrba bolnika. »Po policijskem redu Ferdinanda I. iz 1. 1552 je znašal zdravniški honorar pri imovitih 20 kr., pri neimovitih 10 kr. za vsak obisk. Če je šel zdravnik na deželo, je smel zahtevati za vsako miljo 20 kr. Povratka ni smel zaračunati. Slična določila vsebuje takšni red iz 1. 1570. Ob času kuge so dobivali zdravniki za vsak obisk 4 do 10 tolarjev. Deželno-knežji kužni zdravnik dr. Hanibal Bottinoni pa je zahteval 1. 1634 v Mariboru celo 40–50 tolarjev, čeprav je ordiniral le sede na konju (v hiše sploh ni prišel in čeprav se z okuženimi ni mogel sporazumeti, ker ni obvladal (kot Italijan) niti nemškega, niti našega jezika.« (Travner 1934, 45) Zdravniki so bili med prvimi, ki so med epidemijo največ zaslužili. Zato me je zanimalo, kako so ljudje gledali na njih – kot na odrešitelje ali na tiste, ki jim jemljejo denar, a jih ne morejo ozdraviti? O tem pišem v naslednjem razdelku, kjer primerjam epidemije kuge v slovenskih krajih. Pomembna je tudi ugotovitev Vaska Simonitija (2003, 37), ki je dejal, da so verni ljudje namreč težko razumeli, ali vsaj sprejeli, da bog za človeške grehe kaznuje tako neselektivno. Iz te ugotovitve sem razbrala, da je bilo med prebival-

ci prisotno predvsem veliko nerazumevanja glede umiranja zaradi kuge. Kako je bilo mogoče, da tistih, ki so tako zelo skrbeli za svoje versko življenje, kar naenkrat ni bilo več?

4. Primerjava in ugotovitve glede epidemije kuge na Štajerskem, Kranjskem in Goriškem

Majda Smole v svojem članku o kugi na Kranjskem v 16. stoletju (1957) govori o tem, da se je ta nadloga pojavljala vsakih deset let. Leta 1553 naj bi bilo vse ozemlje Kranjske okuženo s kugo. Bolezen se je tja prenesla iz Hrvaške, kjer je bilo glavno žarišče. Kljub temu, da so oblasti prepovedale stike z okuženimi kraji, pa to ni pomagalo. Ker se je kuga tako razširila, so seveda morali ustaviti in zapreti promet v smeri Italije. To je trajalo 24 tednov. Na podlagi tega, da so se vsi uradi preselili v Škofjo Loko, je razvidno, kako močno je kuga prizadela Ljubljano. Omenjeno je tudi, da so nekateri trgovci kršili prepovedi o ustavitvi trgovine in so tako v 70. letih 16. stoletja razširili bolezen tudi na Gorenjsko. Podatki kažejo, da so deželni stanovi odrekli pomoč Vojni krajini in odklonili sklicevanje deželnega zbora za časa epidemije zaradi združevanja prevelikega števila ljudi, ki bi se lahko okužili (Smole 1957). M. Smole opisuje tudi, da je najhujša epidemija prizadela Kranjsko v 90 letih 16. stoletja. V Ljubljani je naenkrat umrlo 13 ljudi, zaprli so tudi deželno hišo. Ker se je bolezen stopnjevala, so morali preložiti zasedanje deželnega zbora. S tem pa se prišlo tudi do večjega zastoja v trgovini. V tem času epidemijam res niso bili kos. Ljudje, ki so zboleli, so se samoizolirali in usoda je naredila svoje. Kadar se je pojavila kuga, so takoj začeli s prepovedmi zbiranja in druženja ljudi. Kaznovali so jih finančno in telesno. Vso to pomanjkanje trgovine in trgovanja je pustilo posledice, ki so jih prebivalci čutili še kar nekaj let kasneje. V delu Ivana Vrhovca »Iz domače zgodovine« sem zasledila naslednjo misel: »Najtežje pa so zaprtje prenašali prebivalci šempeterskega predmestja, katerim je magistrat dal predmestje dne 5. avgusta popolnoma zapreti ter jih odločiti od drugega sveta. Ker so pak jeli sčasoma mrmrati, imenoval jim je magistrat nalašč pet nadzornikov. Zaprti so bili že 70 dnij, kar planejo nekega dne na zagrajo ter jo podro.« (Vrhovec 1886, 145) Ne samo, da se je zgodil upor in se je javno pokazalo nestrinjanje s trenutnimi ukrepi in predolgo karanteno, ampak so ljudje izgubili potrpežljivost. Jezni so bili na posameznike in niso več zdržali pritiska. Podrli so ograjo, ki je ločevala mejo, do koder se lahko gibljejo. Situacija se je končala tako, da je vsak izmed njih moral plačati po 10 cekinov kazni ter z uvedbo ponovne karantene oz. zamejitvijo svobode.

Ema Umek v svojem članku piše o letu 1679, ko so bila na Štajerskem tri kužna žarišča: Celje s celjskim okrožjem, mariborska okolica in predel med Radgono ter Cmurekom. Pojavil se je problem nenadnih smrti zaradi okužbe ljudi, ki pa niso kazali sumljivih znakov. Kuga se je pokazala šele pri štirih umrlih otrocih. Tako je v mestu nastal preplah, zaradi česar so meščani v naglici zbežali iz mesta v vinograde in gradove. Najbolj je trpelo mesto Ptuj, kjer so številna trupla ostala nepokopana, saj je dnevno umrlo 10–12 ljudi. Kuga je na Štajerskem trajala štiri leta, ko se je končala, pa so si

najbolj oddahnili na Kranjskem. (Umek 1958)

Zdravko Jelinčič je ukrepe za preprečevanje izbruha epidemije razdelil v tri skupine na podlagi obravnavanega dnevnika Ivana Marije Marušiča: prva skupina so bili zaporni pasovi, ki so zaustavili gibanje, trgovino in promet. Druga skupina je bila izolacija okuženih. V t. i. samoizolaciji so bili 40 dni. Veliki poševni križi so kazali, da so v hiši ljudje, okuženi s kugo. V lazarete so bili vpoklicani reveži, ki se sami niso mogli preživljati; ti so po povratku nosili bele obleke. Tretja skupina ukrepov pa je bila splošna karantena. Ta je bila zelo razširjena v mestih in pri težjih primerih. Vsi so se zaprli v hiše. Za razkuževanje domov so uporabljali živo apno. Avtor še pove, da so se ljudje zelo bali jamarjev, ki so skrbeli za bolnike, saj bi se zdravniki lahko okužili. (Jelinčič 1954)

Dnevnik je Ivan Marija Marušič pisal po kronološkem zaporedju od izbruha epidemije v mestu. Začne se z 18. majem v kraju Šempas, kjer je trgovec s konji po poti do Šempasa nekajkrat padel in nato v koči gostilničarja, kjer je prenočeval, še isto noč umrl nenadne smrti. Seveda je umrl zaradi kuge, in ne zaradi udarcev konja. Tako se je s pomočjo trgovca po imenu Velikonja kuga razširila tudi v Šempasu, Gorici in Solkanu. Zanimivo se mi je zdelo, da so v majhni vasi umirali po trije ljudje na dan, pa vendar so to prikrivali in vzrok podtikali drugi boleznim. Komaj na praznik svetnika Ivana Krstnika, natančneje 24. maja, so ljudje spoznali, da je nekaj res narobe in da je v njihova vas prišla kuga. Sunkovito so se odločili za beg iz vasi v Gorico, kjer pa so praznovali rojstvo Leopolda, drugega sina avstrijske vladarske rodbine. 26. maja, šele osem dni po prvi žrtvi kuge, so v Šempas prišli osebno skrbniki, poslanci, zdravniki, kirurgi, da bi izvedeli, kaj se dogaja. Tam so od prebivalca izvedeli, da divja hujša kuga kot pa v velikih mestih (Praga, Dunaj, Gradec ...) Vas je takoj dobila prvo pomoč v obliki zdravih ljudi in zdravil. Ostali pa so se poskrili v svoje domove. V mesto so prišli tudi jamarji, ki so se jih zaradi njihove oprave vsi bali, in nadzorniki za razkuževanje. Naleteli so na zaporo, ki so jo postavili prebivalci, saj so bili neznanci, ki so med ljudi posejali še večji strah. Ljudi so pošiljali tudi v lazarete. Po podatkih o umrlih je razvidno, da kuga ni izbirala med žrtvami. Morila je tako starejše prebivalce kot mlajše. (Jelinčič 1954)

Valvasor v svojem delu Slava vojvodine Kranjske omenja kugo in opisuje stanje, ki ga je ta povzročila v slovenskih deželah. Na podlagi raziskave M. Smole (1957), kjer sem zasledila, da se je kuga pojavljala vsakih deset let, sem domnevala, da bo Valvasorjevo delo polno omemb in opisov kuge na Kranjskem, pa temu ni bilo tako. Zasledila sem le bežne omembe kuge v določenih odsekih. Pri interpretaciji podatkov glede smrtnih žrtev in letnic, ki jih je navedel avtor, sem bila malce skeptična in previdna. Ključen je bil naslednji citat: »Leta 1006 je v Ljubljani divjala taka strupena kuga, da je v mestu podavila skoraj vse, v predmestjih in bližnjih vaseh pa pobrala in ugonobila več kot 17000 ljudi.« (Valvasor 2009a, 709) Tukaj sem prišla do ključne težave pri interpretaciji podatka, saj se Ljubljana kot mesto prvič omenja šele leta 1146 (Štih 2010, 8). Hkrati pa me je

prva omemba kuge v Slavi vojvodine Kranjske spomnila na avtohtonistično teorijo, ki se v tem primeru kaže kot poveličevanje mesta Ljubljane in njenih prebivalcev čeprav je prva omemba Ljubljane bila 140 let kasneje. Tukaj se mi zdi smiselno, da upravičim svojo rabo besed, kot so »na Slovenskem«, »slovenske dežele« ..., saj v srednjem veku še ni obstajala država Slovenija, kot jo poznamo danes. Te besede uporabljam z namenom, da bi si bralec lažje predstavljal dežele, ki jih obravnavam, in jih lažje primerjal z njemu poznanim današnjim stanjem.

5. Zaključek

S pomočjo virov in literature sem z raziskovanjem uspela potrditi obe hipotezi. Prav tako sem prišla do svoje ugotovitve glede pomembnosti in vloge beračev/revežev, ki so skrbeli za odvoz in pokopavanje kužnih trupel znotraj mest. Menim, da mi je epidemija koronavirusa leta 2020 omogočila, da sem lažje razumela, kako je videti splošna karantena, predvsem pa strogi in primitivni ukrepi, ki so jih uvedli že v 16. stoletju, saj sem oboje občutila na lastni koži.

Foucaulteva teorija govori predvsem o nadzoru ljudi pod pretvezo nekatere druge dejavnosti oz. o tem, da se lahko oblast v hipu spremeni, kadar je moč zavladati množici ljudi in so slednji pri tem še nemočni. Druga dejavnost, pod krinko katere se to dogaja, je v primeru teme, ki jo obravnava diplomska naloga, skrb za zdravje.

Slednje je razvidno iz organizacije in nadzora prebivalstva v mestu, z označevanjem domov okuženih z belim križem, še posebej s prepovedjo svobode gibanja in rednimi pregledi okuženih. Razvidna je preurejena hierarhija v mestu, kjer ima samo določena oseba možnost odklepanja in zaklepanja mestnih vrat (t. i. ključ svobode). Nadzorovanje ljudi se najbolj vidi s pomočjo zdravstvenih uradnikov, ki so imeli neomejena pooblastila, se pravi da so lahko odobrili tudi smrtno kazen. Ljudi so zaradi njihove varnosti zaprli v njihove domove, berače oz. reveže pa izgnali. Tudi v slovenskih deželah so ljudi lahko najbolj nadzorovali s pomočjo arhitekture v mestih. Zaradi nadzornikov in ukrepov je upravičena domneva, da so se ljudje počutili kot v zaporu. Foucaultovo teorijo je možno interpretirati tudi z navezavo na delo Zdravka Jelinčiča. Slednji razdeli tri skupine nadzornih ukrepov, in sicer: zaporne pasove, izolacijo okuženih in splošno karanteno.

V izbrani literaturi sem najprej zasledila, da so upor zanetili oz. nestrinjanje s tedanjimi ukrepi izkazali trgovci, ki kljub prepovedi trgovanja slednje niso upoštevali; tako so kugo raznašali še naprej. V 16. stoletju se je na Kranjskem tako zgodil upor zaradi predolge karantene, ki je trajala že 70 dni.

Oblast je prebivalcem na Kranjskem, ki so bili zaprti v karanteno nalašč določila pet nadzornikov, ki so seveda imeli neomejene pristojnosti. To pomeni, da so s tem dobili občutek, da lahko nadvladajo in se znesejo nad množico bolnih in okuženih ljudi. Tako so prebivalci, naveličani pro-

vokacije, nadzora in osamitve, podrli ograjo, ki jih je ločevala pred ostalim svetom. Kljub kazni, ki so jo dobili na koncu, so uspeli jasno in glasno pokazati, da ne želijo več trpeti nadzora in si želijo svobode. Tudi na Štajerskem so se v 17. stoletju pojavili upori, predvsem pa se je zaradi zamejitve trgovine razvilo tihotapstvo. Zaradi strahu so postavljali zapore tudi za jamarje in nadzornike za razkuževanja.

Svojo hipotezo o javnih nestrinjanjih zoper oblast in uporih potrjujem. Menim, da so za potrditev hipoteze dovolj že podatki o uporih v šempetškem predmestju ob dolgotrajni karanteni in dejanjih trgovcev, ki so kljub prepovedi trgovali naprej. Menim, da pogosteje kot se je prikazovala kuga, bolj so se ljudje zavedali ukrepov in izražali nestrinjanje z njimi. Na podlagi izkušenj so namreč vedeli, kaj jih ponovno čaka.

6. Literatura

- Foucault, Michel. 2004. Nadzorovanje in kaznovanje: nastanek zapora. Knjižna zbirka Temeljna dela. Ljubljana: Krtina.
- Foucault, Michel. 2009. Rojstvo klinike. Knjižna zbirka Koda. Ljubljana: Študentska založba.
- Foucault, Michel. 2018. Zgodovina norosti v času klasicizma. Rdeča zbirka. Ljubljana: Založba /*cf.
- Glaser, Edvard. 1991. »Kuga v dobi Andreja Perlacha.« Časopis za zgodovino in narodopisje 62 (2) : 195–216.
- Jelinčič, Zdravko. 1954. »Črna smrt v Gorici leta 1682.« Kronika 2 (2): 115–121.
- Koblar, Anton. 1892. »Slovenski rokopis iz XVII. veka.« Dom in svet 5 (4): ovitek.
- Lenček, Radivoj. 1943. »Dvoje kužnih obredij iz l. 1854.« Etnolog 16:60–64.
- Mlinarič, Jože. 1991. »Politične, gospodarske in kulturne razmere v Avstriji v času Andreja Perlacha.« Časopis za zgodovino in narodopisje 62 (2) : 176–85.
- Robida, Ivan. 1900. »O kugi.« Ljubljanski zvon 20 (4): 237–357.
- Simoniti, Vasko. 2003. Fanfare nasilja. Ljubljana: Slovenska matica.
- Smole, Majda. 1957. »Kuga na Kranjskem v XVI. stoletju.« Kronika 5 (2): 97–98.
- Štih, Peter. 2010. Castrum leibach: najstarejša omemba Ljubljane in njeni začetki. Faksimile s komentarjem in zgodovinskim uvodom. Ljubljana: Mestna občina.
- Štih, Peter, in Vasko Simoniti. 2009. Na stičišču svetov: slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja. Ljubljana: Modrijan.
- Travner, Vladimir. 1934. Kuga na Slovenskem. Ljubljana: Življenje in svet.
- Umek, Ema. 1958. »Kuga na Štajerskem v letih 1679–1683.« Kronika 6 (2): 80–84.
- Valvasor, Johann Weikhard. 2009a. Čast in slava vojvodine Kranjske. Zvezek 3. Ljubljana: Zavod Dežela Kranjska.
- Valvasor, Johann Weikhard. 2009b. Čast in slava vojvodine Kranjske. Zvezek 4. Ljubljana: Zavod Dežela Kranjska.
- Vrhovec, Ivan. 1886. »Iz domače zgodovine.« Ljubljanski zvon 6 (1): 29–36; 87–91; 141–147.

ZADNJA STRAN

Pismo Štajerca z Obale: dobri med-sosedski odnosi ali prijazna Obala

Prijaznost Obale nima meja ...

To sem slišal še pred prihodom v ta del naše države, a sem temu le stežka verjel. Ljudje so vendar povsod prijazni, a spet ne tako prijazni, da se izrazim nadvse spoštljivo in z nekoliko miline. Pa vendar – naj si bo to zaradi klime, morja, morda je kaj v vodi –, a prijaznost je tukaj vrli-na, ki se spoštuje. Gre skorajda za (nenapisano) pravilo in moč jo je čutiti na vsakem koraku. Ob vsakem kontaktu z ljudmi naletiš na besede, kot so oprostite, izvoli, lep dan, celo tako preprosto je kakor nasmešek, ki ti polepša dan, ali pa zgolj prijazne oči, ki izžarevajo dobroto.

Vsaj en del dosedanje šolske poti sem preživel že skoraj v vsakem kotičku Slovenije. Vendar bi bilo nepošteno delati primerjavo in vleči vzporednice z drugimi mesti, saj ima vsako mesto drugačne prebivalce in vsak od njih ima samosvoj karakter. Pa vendar, če posplošimo oz. se dotaknemo nekaterih stereotipov – Obala dokazuje, da niso nujno vedno negativni –, lahko premico povlečemo proti Mariboru. Za tamkajšnje ljudi velja, da smo, ker tudi sam spadam med njih, nekoliko

nagle jeze, kar pa je posledica našega odprtega značaja in seveda ne opojnih substanc, ki jih velikokrat enačijo s štajersko regijo. Še posebej z Mariborom.

Bilo bi nepošteno, da preveč govorim o ljudeh iz drugih regij in krajev po Sloveniji. Tam, tako vsaj sam čutim, (še) nisem preživel dovolj časa, da bi jih lahko ocenil, dobil v njih nek globlji vpogled. Zaradi tega sem nekaj besed namenil le kraju, od koder izhajam, in kraju, v katerega prihajam. Po dveh letih študija na Obali, ki se sedaj stekata že v tretje leto, se mi zdi, da imam pa vsaj Primorce že nekoliko »naštudirane«. Alora, mona ... vse te besede so mi že dobro znane. Celo na čas sem se naučil gledati nekoliko drugače, dobesečno. Čas gre tukaj počasneje, vse je v ritmu nerazburkanega morja. Za uro pravijo, da je nekaj in še pol. Že to mi pove, kako sproščeno je vse na obali – saj se vendar niti ure ne držijo striktnosti.

Čeprav se zdi, da se je z virusom vse ostalo zatemnilo, pa Obala ostaja s soncem obsijana. Upam, da te to pismo najde in spravi v dobro voljo. Naj ti vsaj za trenutek polepša dan in svojo nalogo bo opravilo.

S pozdravi iz srca, Luka Drašler Florjančič, študent z Obale

Išče se nov urednik Študentskega časopisa Humanist

Z novim študijskim letom 2021/22 zapuščam uredniško mesto Študentskega časopisa Humanist, ker zaključujem s študijem na Fakulteti za humanistične študije Koper. Vsi, ki vas zanima uredniško delo pišite na elektronski naslov casopis.fhs@gmail.com. Delo urednika je prostovoljno in brez plačila.

Urednik
Matej Zupanc

Humanist, študentski časopis UP Fakultete za humanistične študije · Številka 5, marec 2021 · Ureja in oblikuje Matej Zupanc · Izhaja občasno in brezplačno · Izdaja Univerza na Primorskem, Titov trg 4, 6000 Koper · Naklada 100 izvodov · ISSN 2670-4757 (tiskana izdaja) · ISSN 2670-4838 (digitalna izdaja) · <http://www.hippocampus.si/issn/humanist>